

ГРОМАДСЬКА ДУМКА, ЇЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ВРАХУВАННЯ У ДЕРЖАВНІЙ ПОЛІТИЦІ

Актуальність дослідження. Громадська думка є органічним сплавом соціальнополітичних, психологічних, ідеологічних, етичних та інших елементів. Це явище вважається складним та суперечливим, проте до розгляду та системного аналізу усієї його багатогранності варто підійти фундаментально, – почавши із розкриття змісту самого поняття «громадська думка» та підходів до його розуміння; і лише з цього підґрунтя починати усі подальші дослідження.

Мета дослідження – дати загальну характеристику основних підходів до розуміння поняття «громадська думка» та дослідити врахування громадської думки у державній політиці.

Громадська думка – один з найдавніших суспільних феноменів. Це ставлення народу до влади; стан суспільної свідомості, який виражається публічно і впливає на функціонування суспільства, його політичної системи. У всі часи суспільством можна було правити тільки спираючись на громадську думку, а послідовний демократ А. Лінкольн вважав, що всьому, що підтримує громадська думка, гарантовано успіх. Формування громадської думки – взаємодія індивідуальних, групових, колективних суджень, утворення на їх основі громадської думки, тобто думки, що внутрішньо єдина і впливає на практичну діяльність людей і соціальних інститутів. В Україні активне вивчення громадської думки розпочалося з 90-х рр. XX ст., вже після розпаду СРСР. Вивчення та врахування громадської думки з питань формування й реалізації державної політики здійснюється відповідно до Указу Президента України, актів Кабінету Міністрів України. Саме врахування думки громадськості під час вироблення та впровадження державної політики є одним із найважливіших факторів розбудови справжньої демократичної держави. А отже, станом на сьогодні, проблема громадської думки лишається досить актуальною.

Вивчення громадської думки бере свій початок з творів античних мислителів, зокрема Платона, Аристотеля, хоча поняття громадської думки в його сучасному розумінні ними ще не вживалося. Сам термін «громадська думка» вперше був використаний у другій половині XII ст. англійським державним діячем та письменником лордом Дж. Солсбері для позначення моральної підтримки рішень парламенту населенням країни. Однією з перших наукових праць, в якій значна увага приділялася масовій свідомості та громадській думці, був трактат «Державець», написаний видатним італійським мислителем Ніколо Макіавеллі в 1513 році та опублікований у 1531 році. Макіавеллі стверджував, що успіх правителя підтверджується вердиктом народу [5]. Один із представників німецької класичної філософії, Георг Вільгельм Фрідріх Гегель привів у своїй праці «Філософія права»: «Формальна суб'єктивна свобода, яка полягає в тому, що окремі особи як такі мають і виражають свої власні судження, думки про загальні справи, і надають поради відносно них, проявляється в тій сумісності, яка називається громадською думкою» [1]. Цікавою видається і концепція громадської думки відомого німецького криміналіста та публіциста Ф. Гольцендорфа, висловлена зокрема в його роботах «Роль громадської думки в державному житті» та «Сутність та цінність громадської думки». Вчений розглядав юридичний аспект поняття громадської думки. Французький соціолог і кримінолог, один із основоположників суб'єктивнопсихологічного напрямку у західній соціології Ж.Г. Тард у своїй праці «Громадська думка і натовпи» одним із перших зробив громадську думку предметом окремого наукового аналізу. Американський соціолог Х. Блумер підкреслював комунікативну природу громадської думки, в основі якої лежить спільна проблема, навколо якої точаться дискусії, обговорення. Французький соціолог П. Бурд'є одним із перших висловив сумнів у конструктивному потенціалі громадської думки як реального чинника впливу на публічну політику. Американський вчений та публіцист У. Липпман у своєму підході до поняття громадської думки поєднав елементи політологічного, соціологічного, психологічного та історичного аналізу. На думку вченого, сприйняття світу людиною опосередковане псевдосередовищем, що складається із упереджень, стереотипів та спрощених моделей, при цьому «поведінка людини є реакцією саме на це псевдосередовище. Наслідки цієї реакції, власне дії людини, відбуваються уже в реальному середовищі»[3]. Цей образ формується ЗМІ та визначає саму громадську думку, тобто сприйняття та ставлення до реальних подій. Ґрунтовну теорію «порядку денного» було створено М.Максом і Д. Шоу [9, с.176-187]. Вченими було доведено, що мас-медіа привертають увагу суспільства до певних проблем і роблять їх актуальними, хоча інколи вони є доволі далекими від реальних потреб аудиторії. Одним із способів впливу ЗМІ на громадську думку є маніпуляція. Інститут аналізу пропаганди (СИЛА) узагальнює ці прийоми і виділив ряд методів маніпулювання громадською думкою. Найпоширенішими серед них є: «визначення», «блискауча всезагальність», «рекомендація», «перенесення», «підміна», «зміщення акцентів» [8]. Ще одним важливим поняттям, пов'язаним із темою формування громадської думки є пропаганда. Під пропагандою розуміють особливий вид соціальної діяльності, тобто можливість впливати на поведінку людей. Виділяються три типи пропаганди – біла, сіра та чорна. Для протидії будь-яким впливам необхідними є рішучі дії уряду та всебічне вивчення інформації про подію з різних джерел та формування власної громадянської позиції.

Через численні порушення, пропаганду телеканалів «групи Медведчука», Президент Володимир Зеленський ввів у дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 лютого 2021 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)». Рішення передбачає запровадження санкцій проти народного депутата України Тараса Козака та компанії, які володіють ліцензіями телеканалів «групи Медведчука» – «112», NewsOne і ZIK [6]. Президент Володимир Зеленський повідомив, що Україна підтримує свободу слова, а заборону телеканалів «групи Медведчука» назвав боротьбою в інформаційній війні за правду та європейські цінності. У середньому 58% українців підтримують запровадження санкцій, 28% – ні. На питання, чому влада запровадила санкції, 52% відповіли, що це сталося через проросійську діяльність Медведчука. 30% вважають це розбірками між олігархами, 16% називають це спробою повернути в державну власність трубопровід, 13% вважають це квазікою США, а 10% – тиском на опозицію[4].

Політика держави в умовах інформаційної та реальної війни поки що формується різними суб'єктами прийняття рішень. Державну інформаційну політику розробляють і здійснюють органи державної влади загальної компетенції, а також відповідні органи спеціальної компетенції (ст. 6 Закону України «Про інформацію») [2]. Серед найбільш значущих ініціатив органів влади слід вказати на прийняття у 2016 р. Доктрини інформаційної безпеки України. Протягом 2015-2017 рр. міністерством, поміж інших, були зроблені: проєкт розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції інформаційної безпеки України» (2015); Стратегія інформаційної реінтеграції внутрішньо переміщених осіб (2016); проєкт розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії інформаційної реінтеграції Криму» (2017); проєкт розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії інформаційної реінтеграції окремих територій на Сході України» (2017).

Захист свободи слова, задекларований в якості одних з основних цінностей міністерства, відбувається, таким чином, переважно у напрямках фізичного захисту журналістів та технологічних аспектів захисту інформаційного простору держави. За першим напрямком міністерством у 2017 р. створена робоча група з питань моніторингу та реагування на факти порушення свободи слова та права на професійну діяльність журналістів. Робоча група співпрацює із Платформою Ради Європи [7]. Формуючи український інформаційний простір, ми повинні спиратися на стратегічні пріоритети, один з яких - розширення сфер функціонування української мови. Загалом інформаційна політика - це вираження політичної волі держави. Вона буде успішною й не залишиться декларацією про наміри в тому випадку, якщо ця воля буде недвозначною.

Висновки. Громадська думка є своєрідним показником рівня розвитку демократичності суспільства. Адже, чим більше влада співпрацює з народом, тим вона демократичніша, а неврахування суспільної думки може призвести до розгортання політичних конфліктів. Одним з виразників громадської думки є журналісти. В цілому Законодавство України захищає права українських журналістів не так досконало, як у деяких провідних країнах Заходу. Цензура, перешкоджання владі журналістських розслідувань, підконтрольність українських ЗМІ політикам та бізнесменам, – все це зумовлює численні ускладнення в повному і якісному забезпеченні свободи слова журналістам. Слід зазначити, що станом на 2021 рік в Україні досі не існує закону, який би регулював діяльність ЗМІ у мережі Інтернет, що, безперечно, зумовлює потребу в його прийнятті. Можливо, доцільно посилити кримінальну відповідальність за посягання на життя і здоров'я журналістів. Таким чином, українське суспільство і держава повинні вдосконалити правові і практичні механізми забезпечення журналістам права на свободу слова.

Список використаних джерел

1. Гегель Георг ВільгельмФрідріх «Філософії права».URL: <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000360/>
2. Закон України про інформацію // Відом. Верховної Ради України. - 1992. - № 48. - Ст. 650.
3. Липпман У. Общественноемнение.URL: http://www.vusnet.ru/biblio/archive/lippman_ob/default.aspx.
4. Луценко С. Понад половина українців підтримують санкції проти Медведчука та його дружини – опитування. 2021. URL: <https://hromadske.ua/posts/ponad-polovina-ukrayinciv-pidtrimuyut-sankciyi-proti-medvedchuka-ta-jogo-druzhini-opituvannya>.
5. Макіавеллі, Нікколо. Государ. URL: <http://www.lib.ru/POLITOLOG/MAKIAWELLI/gosudar.txt>
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 лютого 2021 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» від 2 лютого 2021 року № 43/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43/2021#Text>.
7. Свобода слова в умовах інформаційної війни та збройного окупованості / А.Б. Блага, О.А. Мартиненко, Б.С. Мойса, Р.В. Шутков; за заг. ред. О.А. Мартиненка/ Українська Гельсінськаліпка за прав людини. К., 2017. 85 с.

8. Яковлева М.Г. Опубликование социологической информации как фактор влияния на электоральное поведение граждан. *Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики*. Тамбов: Грамота, 2014. № 4 (42): в 2-х ч. Ч. II.
9. McCombs M.E., Shaw D.L. The agenda setting function of massmedia. *Public Opinion Quarterly*. 1972. Vol. 36.